Lesbrief
Sinterklaas in 1944

Beste docent,

In een eerdere lesbrief is de geschiedenis over de zwarte bevrijders van Nederland behandeld. Deze Amerikaanse soldaten vochten in een volledig gesegregeerd leger voor de vrijheid van Europa en ook Nederland. Vanaf september 1944 was het zuiden van Nederland bevrijd en verbleven de zwarte soldaten op verschillende plekken in Limburg en Brabant. Vanuit hier verzorgden zij onder andere de logistieke onderdelen van het Amerikaanse leger. Binnen het leger hadden de soldaten te maken met discriminatie en racisme zoals dat in het zuiden van de Verenigde Staten gebruikelijk was.

In Nederland werden zij onthaald als helden en bevrijders. Voor velen van hen was het de eerste keer dat ze witte mensen de hand schudden, bij hen thuis kwamen of met hen praatten. De schok was daarom ook groot toen het sinterklaasfeest werd gevierd in december 1944. De Afro-Amerikaanse soldaten zagen Zwarte Piet voor het eerst en associeerden dit met het Amerikaanse 'blackfacing'. Blackfacing is een racistisch gebruik waarbij witte mensen zich schminken en zwarte mensen belachelijk maken. Er was hier sprake van een botsing tussen twee culturen.

In deze lesbrief staat een bron uit 1944 centraal, gepubliceerd in BN de Stem. Het artikel gaat in op de botsing tussen culturen en hoe daar in de stad Breda in 1944 mee werd omgegaan. Deze lesbrief kan in één les worden gebruikt.

Leerdoelen

- De leerling kan uitleggen wat de invloed van rassensegregatie in het zuiden van de Verenigde Staten en het leger was.
- De leerling kan beschrijven welke botsing er ontstond tussen twee culturen en hoe hiermee werd omgegaan.
- De leerling kan een historische bron gebruiken om informatie te verzamelen over de ervaringen van zwarte soldaten.

Heel veel plezier!

Team Vodix

TIJD VOOR GESCHIEDENIS. iSOCIETY. PASPOORT21. REIS JE WERELDWIJS

Meer weten over onze methodes?

Scan dan de QR-code of ga naar vodix.nl/methodes

VODIX.

Voorbereiding (docent)

Je bereidt je les(sen) voor door:

Deze lesbrief door te lezen.

De werkbladen te kopiëren voor de leerlingen.

1. Een informatieve tekst
2. De vragen en opdrachten

Een kijkje nemen.

1. Een kijkje te nemen op de website van de Stichting Black Liberators. https://www.blackliberators.nl

Opzet van de les(sen) (docent)

De inhoud van deze lesbrief is materiaal voor een les van 50 minuten. De les zou er zo uit kunnen zien:

Start de les met een korte introductie over de bevrijding van Nederland door het Amerikaanse leger. Dit leger was gesegregeerd in zwarte en witte soldaten. De zwarte soldaten kwamen vooral in Limburg en Brabant in actie en waren grotendeels verantwoordelijk voor de logistiek van het leger. Voor hen was het leven in Nederland heel anders dan het leven in het zuiden van de Verenigde Staten. Ze werden in Nederland gezien als bevrijders en hadden vaak voor het eerst contact met witte mensen. Voor veel Nederlanders was het ook een nieuwe ervaring om contact te hebben met mensen met een andere cultuur en huidskleur.

Opdrachtinformatie

- Een korte introductie over de bevrijders en het gesegregeerde Amerikaanse leger.
- Wat weten we over deze geschiedenis? Korte informatie over het gebruik van bronnen.
- De leerlingen kunnen zelfstandig aan de slag met de lesbrief.
- Nabespreking: wat hebben ze geleerd van de bron en heeft dit betrekking op het heden?

Werkblad (docent)

Antwoorden opgaven (docent)

Zwarte Amerikaanse bevrijders in Nederland

In de eerste helft van de twintigste eeuw bestond in de Verenigde Staten een systeem dat **rassensegregatie** werd genoemd. Dat betekent dat witte en zwarte Amerikanen gescheiden van elkaar leefden. Ze mochten niet naar dezelfde scholen, gebruikten aparte toiletten en in veel steden moesten Afro-Amerikanen achter in de bus zitten. Deze regels werden ook wel **Jim Crow-wetten** genoemd. Ze waren bedoeld om witte Amerikanen meer rechten en kansen te geven dan zwarte Amerikanen. Ook het leger was gesegregeerd. Het Amerikaanse leger dat Europa kwam bevrijden van de Duitse nazi's, had strenge regels voor zwarte soldaten. Zo mochten de meesten geen wapens dragen en hadden ze nauwelijks gevechtstraining gekregen. Na D-day, op 6 juni 1944, werden de soldaten vooral ingezet voor minder belangrijke taken, zoals koken of laden en lossen. Ook waren zij verantwoordelijk voor het begraven van de gevallen soldaten. De begraafplaats in Margraten (Zuid-Limburg) is daardoor ontstaan.

Zwarte soldaten in Nederland

Vanaf september 1944 kwamen de Afro-Amerikaanse soldaten naar Nederland. Ze speelden een belangrijke rol bij de bevrijding van Limburg en Brabant. De Limburgers en Brabanders onthaalden de soldaten enthousiast en vierden samen met hen de bevrijding. Veel mensen in Limburg en Brabant kenden geen donkere mensen, en voor de Afro-Amerikanen was het nieuw om bij witte mensen thuis te komen. In sommige gevallen werden Nederlandse vrouwen verliefd op donkere soldaten. Er zijn ook kinderen geboren uit deze relaties. Wij weten uit dagboeken en brieven dat de Afro-Amerikanen de omgang met de Nederlandse bevolking fijn vonden. Dit inspireerde hen ook om na te denken over hun eigen ongelijkwaardige positie in de Verenigde Staten.

In december 1944 had het plaatselijke sinterklaascomité van Breda een legerofficier gevraagd om een legertruck. Deze truck zou gebruikt worden om Sinterklaas en de zwarte pieten rond te rijden. De zwarte soldaten, die veelal uit het zuiden van de Verenigde Staten kwamen, schrokken enorm. Voor hen was het zwart schminken van een wit persoon een racistisch gebruik dat zij 'blackfacing' noemden. Blackfacing kwam veel voor in Amerikaanse staten waar rassensegregatie was ingevoerd. Er was dus een botsing tussen twee culturen. De Nederlanders dachten dat zij een kinderfeest vierden, maar voor de Amerikaanse soldaten zag dit eruit als een racistisch gebruik waarvan zij schrokken. Na overleg werd uiteindelijk besloten dat Nederlanders zich niet meer als Zwarte Piet zouden schminken zolang de zwarte soldaten in Breda gelegerd waren.

Hieronder zie je een krantenartikel uit 1944 over deze gebeurtenis. In het artikel worden woorden gebruikt die we tegenwoordig als racistisch beschouwen. Houd er bij het lezen rekening mee dat het artikel in een andere tijd is geschreven en dat sommige woorden toen anders werden gebruikt dan nu.

Bron 1: BN de Stem, december 1944.

Zwarte Piet steen des aanstoots

„Vrij Nederland" verklapt een groot geheim: In het begin van December dreigde een ernstige verkoeling in de vriendschappelijke betrekkingen tusschen de Ver. Staten van Noord-Amerika en het Koninkrijk der Nederlanden. Wat was immers geschied? Ergens in het Zuiden van het land had een Amerikaansch officier een jeep beschikbaar gesteld, om Sinterklaas met zijn zwarten knecht te laten rondrijden. Geen tien minuten later kreeg de Amerikaansche commandeerende officier in die stad deftig bezoek van een delegatie.... neger-soldaten. Het was een ernstig protest, dat zij wenschten te doen hooren.

De Nederlanders, zoo klaagden zij, hadden een blank individu zwart geschilderd. Deze surrogaat-neger reed door de stad tot schande en spot van alle real coloured gentlemen Yes, sir, nooit nog is het zwarte ras op zulk een geraffineerde manier gehoond....

De zaak werd natuurlijk bijgelegd Men moest den protesteerenden duidelijk maken, dat Pietermansknecht een hoogst-onschuldige grap is. Men moest Nederlanders uitleggen, dat er grapjes zijn, die anderen met den besten wil van de wereld niet onschuldig kunnen opvatten, hoe goed ook bedoeld. Het resultaat van de besprekingen was een volledige overwinning voor de protesteerende Amerikanen. Op 5 December 1944 werd het geschil namelijk geregeld met de plechtige verzekering, dat zoolang er negersoldaten in Nederland zijn, nooit meer een zwartgeverfd vrouws-of manspersoon door de straten zal rijden.

Bron 2: Historisch onderzoek

Als we historisch onderzoek doen, gebruiken we bronnen: materialen die ons inzicht geven in het verleden.

Het is belangrijk om een onderzoeksvraag te stellen om te bepalen hoe bruikbaar een bron is voor het onderzoek. Dit is een historische onderzoeksmethode.

Stel dat je een historicus bent en wilt onderzoeken hoe de rol van Zwarte Piet in de afgelopen 80 jaar is veranderd.

Je onderzoeksvraag:

In hoeverre is de rol van Zwarte Piet veranderd in de afgelopen 80 jaar?

Vraag 1:

Wat betekent rassensegregatie? Noem twee voorbeelden uit het dagelijks leven in de Verenigde Staten rond 1940.

Antwoord:

Rassensegregatie betekent dat mensen verschillende rechten hadden gebaseerd op hun huidskleur. In het zuiden van de Verenigde Staten waren er wetten die speciaal voor mensen met een donkere huidskleur golden. Zij mochten bijvoorbeeld niet in parken komen. Ze hadden eigen scholen en aparte wachtruimtes op het station. Ook mochten ze niet stemmen.

Vraag 2:

Wat waren de Jim Crow-wetten? Leg uit in je eigen woorden.

Antwoord:

Jim Crow was een cartoon in de negentiende eeuw die Afro-Amerikanen belachelijk maakte. De segregatiewetten in het zuiden werden naar deze cartoon vernoemd. De wetten maakten het dagelijks leven van Afro-Amerikanen behoorlijk moeilijk.

3

Vraag 3:
Welke taken kregen Afro-Amerikaanse soldaten meestal in het leger voor de Tweede Wereldoorlog?

Antwoord:

Veel taken waren logistiek, bijvoorbeeld koken en latrines graven. Daarnaast was er de groep in Margraten die de graven delfden. De Afro-Amerikaanse soldaten hadden geen geweldsinstructies gekregen en mochten in eerste instantie geen wapens dragen. Dit veranderde na de slag om de Ardennen in 1944.

4

Vraag 4:
Er wordt in de tekst gesproken over ‘blackfacing’. 'Waarom denk je dat de sinterklaasviering veel emoties losmaakte bij de Afro-Amerikaanse bevrijders?

Antwoord:

De bevrijders hadden een positieve ervaring in Nederland. De sinterklaasviering confronteerde hen met een racistische gewoonte in de Verenigde Staten. De rassensegregatie zorgde er namelijk voor dat Afro-Amerikanen niet dezelfde rechten hadden als witte Amerikanen.

Gebruik bron 1 en 2.

5

Vraag 5:
Hoe bruikbaar is bron 1 voor de onderzoeksvraag op basis van de oorsprong van de bron?

Antwoord:

Bron 1 is een primaire bron uit 1944. Het is een origineel artikel uit een krant uit Breda, BN de Stem. Het geeft een goed inzicht hoe er gekeken werd naar Zwarte Piet door de Afro-Amerikaanse soldaten in 1944 en is daarom bruikbaar voor het onderzoek.

6

Vraag 6:
Kijk naar de afbeelding in het krantenartikel. Je ziet op de tekening drie figuren afgebeeld. Leg uit wie ze zijn en waarom ze zo op elkaar reageren.

Antwoord:

De figuur in het midden is een Nederlander geschminkt als Zwarte Piet. De andere twee figuren zijn Afro-Amerikaanse bevrijders die verbaasd en ook geschrokken reageren. Voor hen is dit ‘blackfacing’, waarbij de Nederlander denkt dat het een onschuldige verkleedpartij is.

7

Vraag 7:
Hoe kun je de inhoud van bron 1 gebruiken om antwoord te geven op de onderzoeksvraag?

Antwoord:
In de bron is er sprake van een confrontatie tussen twee culturen: de Nederlandse en de cultuur van de Afro-Amerikaanse bevrijders. Zij losten het probleem op door Zwarte Piet niet meer te schminken zolang er Afro-Amerikanen in Breda zouden zijn.

8

Vraag 8:
Welke vraag kun je niet beantwoorden met behulp van deze bron?

Antwoord:
De bron geeft geen inzicht in de veranderende rol van Zwarte Piet op de langere termijn. Het geeft alleen de situatie in 1944 weer.

9

Vraag 9:
Waarom is bron 1 waardevol voor een deel van de onderzoeksvraag?

Antwoord:
De bron laat zien dat mensen bereid zijn om elkaar tegemoet te komen als iemand zich beledigd voelt. Door een goede afspraak te maken werd het sinterklaasfeest gevierd en was iedereen tevreden. Het laat ook zien dat de beeltenis van Zwarte Piet al langer als kwetsend wordt ervaren.

10

Vraag 10:
Ben je zelf anders gaan nadenken over het sinterklaasfeest en de rol van de pieten? Geef antwoord met behulp van twee argumenten.

Antwoord:
Eigen antwoord van de leerling.

Werkblad - Opgaven

In dit onderdeel maak je kennis met de zwarte bevrijders van Nederland tijdens de periode van het sinterklaasfeest. De zwarte soldaten zagen Zwarte Piet voor het eerst en associeerden dit met het Amerikaanse 'blackfacing'. Aan de hand van een bron ga je kijken naar deze botsing van twee culturen in 1944.

Zwarte Amerikaanse bevrijders in Nederland

In de eerste helft van de twintigste eeuw bestond in de Verenigde Staten een systeem dat **rassensegregatie** werd genoemd. Dat betekent dat witte en zwarte Amerikanen gescheiden van elkaar leefden. Ze mochten niet naar dezelfde scholen, gebruikten aparte toiletten en in veel steden moesten Afro-Amerikanen achter in de bus zitten. Deze regels werden ook wel **Jim Crow-wetten** genoemd. Ze waren bedoeld om witte Amerikanen meer rechten en kansen te geven dan zwarte Amerikanen. Ook het leger was gesegregeerd. Het Amerikaanse leger dat Europa kwam bevrijden van de Duitse nazi's, had strenge regels voor zwarte soldaten. Zo mochten de meesten geen wapens dragen en hadden ze nauwelijks gevechtstraining gekregen. Na D-day, op 6 juni 1944, werden de soldaten vooral ingezet voor minder belangrijke taken, zoals koken of laden en lossen. Ook waren zij verantwoordelijk voor het begraven van de gevallen soldaten. De begraafplaats in Margraten (Zuid-Limburg) is daardoor ontstaan.

Zwarte soldaten in Nederland

Vanaf september 1944 kwamen de Afro-Amerikaanse soldaten naar Nederland. Ze speelden een belangrijke rol bij de bevrijding van Limburg en Brabant. De Limburgers en Brabanders onthaalden de soldaten enthousiast en vierden samen met hen de bevrijding. Veel mensen in Limburg en Brabant kenden geen donkere mensen, en voor de Afro-Amerikanen was het nieuw om bij witte mensen thuis te komen. In sommige gevallen werden Nederlandse vrouwen verliefd op donkere soldaten. Er zijn ook kinderen geboren uit deze relaties. Wij weten uit dagboeken en brieven dat de Afro-Amerikanen de omgang met de Nederlandse bevolking fijn vonden. Dit inspireerde hen ook om na te denken over hun eigen ongelijkwaardige positie in de Verenigde Staten.

In december 1944 had het plaatselijke sinterklaascomité van Breda een legerofficier gevraagd om een legertruck. Deze truck zou gebruikt worden om Sinterklaas en de zwarte pieten rond te rijden. De zwarte soldaten, die veelal uit het zuiden van de Verenigde Staten kwamen, schrokken enorm. Voor hen was het zwart schminken van een wit persoon een racistisch gebruik dat zij 'blackfacing' noemden. Blackfacing kwam veel voor in Amerikaanse staten waar rassensegregatie was ingevoerd. Er was dus een botsing tussen twee culturen. De Nederlanders dachten dat zij een kinderfeest vierden, maar voor de Amerikaanse soldaten zag dit eruit als een racistisch gebruik waarvan zij schrokken. Na overleg werd uiteindelijk besloten dat Nederlanders zich niet meer als Zwarte Piet zouden schminken zolang de zwarte soldaten in Breda gelegerd waren.

Hieronder zie je een krantenartikel uit 1944 over deze gebeurtenis. In het artikel worden woorden gebruikt die we tegenwoordig als racistisch beschouwen. Houd er bij het lezen rekening mee dat het artikel in een andere tijd is geschreven en dat sommige woorden toen anders werden gebruikt dan nu.

Bron 1: BN de Stem, december 1944.

Zwarte Piet steen des aanstoots

„Vrij Nederland" verklapt een groot geheim: In het begin van December dreigde een ernstige verkoeling in de vriendschappelijke betrekkingen tusschen de Ver. Staten van Noord-Amerika en het Koninkrijk der Nederlanden. Wat was immers geschied? Ergens in het Zuiden van het land had een Amerikaansch officier een jeep beschikbaar gesteld, om Sinterklaas met zijn zwarten knecht te laten rondrijden. Geen tien minuten later kreeg de Amerikaansche commandeerende officier in die stad deftig bezoek van een delegatie.... neger-soldaten. Het was een ernstig protest, dat zij wenschten te doen hooren.

De Nederlanders, zoo klaagden zij, hadden een blank individu zwart geschilderd. Deze surrogaat-neger reed door de stad tot schande en spot van alle real coloured gentlemen Yes, sir, nooit nog is het zwarte ras op zulk een geraffineerde manier gehoond....

De zaak werd natuurlijk bijgelegd Men moest den protesteerenden duidelijk maken, dat Pietermansknecht een hoogst-onschuldige grap is. Men moest Nederlanders uitleggen, dat er grapjes zijn, die anderen met den besten wil van de wereld niet onschuldig kunnen opvatten, hoe goed ook bedoeld. Het resultaat van de besprekingen was een volledige overwinning voor de protesteerende Amerikanen. Op 5 December 1944 werd het geschil namelijk geregeld met de plechtige verzekering, dat zoolang er negersoldaten in Nederland zijn, nooit meer een zwartgeverfd vrouws-of manspersoon door de straten zal rijden.

Bron 2: Historisch onderzoek

Als we historisch onderzoek doen, gebruiken we bronnen: materialen die ons inzicht geven in het verleden.

Het is belangrijk om een onderzoeksvraag te stellen om te bepalen hoe bruikbaar een bron is voor het onderzoek. Dit is een historische onderzoeksmethode.

Stel dat je een historicus bent en wilt onderzoeken hoe de rol van Zwarte Piet in de afgelopen 80 jaar is veranderd.

Je onderzoeksvraag:
in hoeverre is de rol van Zwarte Piet veranderd in de afgelopen 80 jaar?

Vraag 1:
Wat betekent rassensegregatie? Noem twee voorbeelden uit het dagelijks leven in de Verenigde Staten rond 1940.

Antwoord:

2

Vraag 2:
Wat waren de Jim Crow-wetten? Leg uit in je eigen woorden.

Antwoord:

3

Vraag 3:
Welke taken kregen Afro-Amerikaanse soldaten meestal in het leger voor de Tweede Wereldoorlog?

Antwoord:

4

Vraag 4:
Er wordt in de tekst gesproken over ‘blackfacing’. 'Waarom denk je dat de sinterklaasviering veel emoties losmaakte bij de Afro-Amerikaanse bevrijders?

Antwoord:

Gebruik bron 1 en 2.

5

Vraag 5:
Hoe bruikbaar is bron 1 voor de onderzoeksvraag op basis van de oorsprong van de bron?

Antwoord:

6

Vraag 6:
Kijk naar de afbeelding in het krantenartikel. Je ziet op de tekening drie figuren afgebeeld. Leg uit wie ze zijn en waarom ze zo op elkaar reageren.

Antwoord:

7

Vraag 7:
Hoe kun je de inhoud van bron 1 gebruiken om antwoord te geven op de onderzoeksvraag?

Antwoord:

8

Vraag 8:
Welke vraag kun je niet beantwoorden met behulp van deze bron?

Antwoord:

9

Vraag 9:
Waarom is bron 1 waardevol voor een deel van de onderzoeksvraag?

Antwoord:

10

Vraag 10:
Ben je zelf anders gaan nadenken over het sinterklaasfeest en de rol van de pieten? Geef antwoord met behulp van twee argumenten.

Antwoord: